

# LXXV

## SEJM ELEKCYJNY 1573 R.

### WSTĘP

Sejm elekcyjny zwołany został na konwokacji 28 stycznia. Sejmiki odbyły się w marcu, sejm zaś obradował na polach wsi Kamień (na prawym brzegu Wisły, koło Pragi) od 5 kwietnia do 20 maja 1573 r.

Przebieg obrad jest nam znany z zachowanych diariuszy oraz relacji<sup>1</sup>. Wysłuchano poselstw zagranicznych i wyprawiono poselstwa z Warszawy, po czym poświęcono nieco czasu sprawom bieżącym: uchwalono uniwersał poborowy, starano się o zaspokojenie roszczeń wojska, o zapłatę zaległego żołdu, dyskutowano o nadużyciach dworskich dokonywanych w czasie śmierci Zygmunta Augusta. Przystąpiono następnie do kwestii rewizji praw, ograniczając ją do zabezpieczenia przywilejów szlacheckich, w tym wolności religijnej. Wówczas powstały też sformułowania, które stać się miały niebawem Artykułami henrykowskimi.

Akt elekcji Henryka Waleczusza dokonał się 10 maja, po czym rozpoczęto redagowanie aktów prawnych, z których najważniejsze stanowiły pakta konwenta (16 maja) oraz Artykuły henrykowskie (17 maja).

W niniejszym wydawnictwie umieszczone zostały następujące akty prawne:

- I. *Porządek na sejmie walnym do obierania Pana i Króla Naszego* (6 kwietnia 1573 r.)<sup>2</sup>;
- II. *Uniwersał poborowy* (7 kwietnia 1573 r.)<sup>3</sup>;
- III. *Decretum electionis novi regis* (16 kwietnia 1573 r.)<sup>4</sup>;
- IV. *Articuli pactorum conventorum* (16 maja 1573 r.)<sup>5</sup>;
- V. *Oznajmienie króla nowo obranego* (19 maja 1573 r.)<sup>6</sup>;

<sup>1</sup> Por. zwłaszcza: B. Nar. IV 3033 (k. 15-17); BUW. 1.4.1. (k. 44-126); B. Czart. 81, s. 561; *Świętosława Orzelskiego Bezkrólewia ksiąg ośmioro 1572-1576*. Wyd. E. Kuntze, SRP, t. XXII, Kraków 1917, s. 34-133; Reinhold Heidenstein, *Rerum Polonicarum ab excessu Sigismundi Augusti libri XII*, Francofurti 1672; Christophorus Varsevicius, *Rerum Polonicarum libri III* [w:] *Opuscula inedita*, wyd. T. Wierzbowski, Warszawa 1883; E. H. de Noailles, *Henri de Valois et la Pologne en 1572*, Paris 1867; W. S. Broel-Plater, *Zbiór pamiątek do dziejów polskich*, t. III, Warszawa 1858. Na podstawie tych relacji oraz innych źródeł przebieg sejmu elekcyjnego omówił St. Piłża, *Próby reform ustrojowych w czasie pierwszego bezkrólewia 1572-1574*, Kraków 1969, s. 94-117.

<sup>2</sup> VL, t. II, s. 843-845. To i następne źródła wydawcy *Volumina Legum* zaczerpnęli z edycji: *Constitutio i przywileje na walnych sejmiech koronnych od roku 1550 aż do roku 1578 uchwalone*, w Krakowie, drukarnia M. Szarffenbergera, 1579.

<sup>3</sup> VL, t. II, s. 845-854.

<sup>4</sup> Na podstawie tekstów u M. Dogiela, *Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae*, 1.1, 1758, oraz E. H. de Noaillesa, *Henri de Valois*, wydali drukiem A. Przyboś i R. Żelewski [w:] *Diariusz poselstwa polskiego do Francji po Henryka Waleczego w 1573 roku*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1963, s. 198-206. Niniejszy tekst jest przedrukiem z tego wydania.

<sup>5</sup> Zestawienia wszystkich zachowanych tekstów rękopiśmiennych oraz druków dokonał W. Sobociński, *Pakta konwenta. Studium z historii prawa polskiego*, Kraków 1939, s. 2-3. Tu opieramy się na VL, t. II, s. 859-862.

<sup>6</sup> VL, t. II, s. 855.

VI. *Wtóre oznajmienie króla nowo obranego* (20 maja 1573 r.)<sup>7</sup>;

VII. *Artykuły henrykowskie* (17 maja 1573 r.)<sup>8</sup>;

VIII. *Iuramentum Regis Poloniae electi*<sup>9</sup>.

<sup>7</sup> VL, t. II, s. 856-858.

<sup>8</sup> Zestawienia wszystkich zachowanych tekstów rękopiśmiennych oraz druków dokonał W. Sobociński, op.cit., s. 4-9. Tu publikujemy ten tekst za wydawnictwem A. Przybosia i R. Żelewskiego, *Diariusz poselstwa polskiego do Francji*, s. 176-181.

<sup>9</sup> A. Przyboś i R. Żelewski (*Diariusz poselstwa polskiego do Francji*, s. 167-168) opublikowali ten tekst na podstawie Metryki Koronnej, t. 112, k. 24a (gdzie nosi on tytuł: *Jurat tali modo Serenissimus Rex Noster Electus*) oraz wydawnictwa W. S. Broel-Platera, op.cit., t. III, s. 230-232. Różni się on jednak od tekstu opublikowanego w VL, t. II, s. 862-864, pod tytułem: *Forma iuramenti Serenissimi Principis Henrici, novi electi Regis Poloniae*. W niniejszym wydawnictwie zestawiliśmy więc oba te teksty równolegle.